

देवतेशी भेट घडवून आणली, प्रसंगी त्यासाठी हौतात्म्यही पत्करलं, त्या, सर्वांनाच मी प्रथम अभिवादन करतो. न्याय, स्वातंत्र्य आणि समतेचं एकात्म महामूल्य आमच्या जीवनाशीलीला अधिष्ठान म्हणून लाभलेलं असल्यामुळं आपल्या सगळ्यांच्याच कृतीउक्तीत अनवधानानं अथवा हेतुतः जे जे उगवतं ते नीट समजून घेण्याची, नाटक या वाङ्मय प्रकारातला एक लेखक या नात्यानं आपल्यावर जबाबदारी आहे असं जे मानतात, त्यांचा प्रतिनिधी म्हणून मला काही बोलायचं आहे. माझ्या भूमिकेचा कुणी विपर्यास करू नये एवढीच माझी आज अपेक्षा.

मित्र हो, मी लेखनाला आरंभ केला तेव्हा कै. वसंत कानेटकर आणि कै. वि. वा. शिरवाडकर यांचं युग चालू होतं. नाटक कसं असतं याची धूसर कल्पना मनात साठवून घेण्याचा हा माझा काळ होता. पण विजय तेंडुलकर यांचं नाटक वाचताना हा माणूस माझ्या युगाचं नाटक लिहीत आहे हे जाणवू लागलं होतं. महेश एलकुंचवार यांच्या एकांकिका वाचताना माझ्या अवतीभवतीचं माझं आपलंसं काही या नाटकात प्रकट होत आहे याची जाणीव होऊ लागली होती आणि सतीश आळेकरांच्या 'महानिर्वाण' या नाटकानं मला पुरतं अंतर्मुख केलं होतं. मी नकळतपणे माझी रंगभाषा शोधण्यासाठी तेंडुलकर, एलकुंचवार आणि आळेकर यांची वाट ही आपली वाट आहे असे मानू लागलो होतो. पण माझे प्रश्न निराळे होते आणि माझ्या प्रश्नांचे संदर्भही निराळे होते. त्यामुळं तेंडुलकर, एलकुंचवार आणि आळेकर यांचं नाटक मला माझ्या 'युगाचं' वाटत होतं, तरी पण ते मला 'माझं' वाटत नव्हतं. ज्या दलित साहित्यानं मला मी सापडत होतो तसा या नाटकांतून माझा मीच मला दिसत नव्हतो. तरी पण माझ्या दुःखाचं आशयात्मक निराळेपण प्रकट करण्यासाठी तेंडुलकर, एलकुंचवार आणि आळेकर यांची रंगभाषा मला माझी वाटत होती. पुढे मी जलसे वाचले, कै. अण्णाभाऊ वाचले आणि 'युगयात्रा' वाचले. समकालीन दलित साहित्यामुळे एक नवं भान येत गेलं. अध्यापनाच्या निमित्तानं म. फुले यांचे 'तृतीय रत्न' वाचलं आणि मला माझी वाट सापडली. तेव्हा रंगभूमीच्या या वाटेवर ज्यांनी ज्यांनी मला आणून पोचवलं त्या सर्वांचा मी ऋणी आहे. आशय माझ्या दुःखाचा, दृष्टी म. फुले आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची, वाट तेंडुलकर, एलकुंचवार, आळेकरांची असा माझ्या लेखनाचा आरंभ होता. माझ्या प्रमाणं अनेक शहरांमधून वेगवेगळ्या वाटेनं जाणारे पण माझा आशय प्रकट करणारे अनेक सहप्रवासी दिसू लागले. ज्येष्ठ रंगकर्मी भि. शि. शिंदे यांनी तर आम्हा सगळ्यांना एकत्र आणलं. आता मी एकटा नव्हतो. अख्खं एक युग माझ्या साथीला आहे असा आत्मविश्वास मला आला. आणि थिएटर अकादमीनं तर माझ्या या आत्मविश्वासाला मराठी रंगभूमीवर ज्यांचं महत्त्वपूर्ण स्थान आहे अशा एका समूहासमोरच अभिव्यक्त होण्याची संधी दिली. या सर्वांचा माझ्या नाट्यलेखनात जो वाटा आहे, त्याबद्दलची कृतज्ञता मी प्रथम व्यक्त करतो.